

استعدادیابی دانش آموزان

تجربه‌ای نوین و موفق در راستای تأمین و توسعه منابع انسانی

پس راهنمای تحصیلی در مدارس باید دانش آموزان را در شناسایی و تجزیه و تحلیل توانایی‌ها، رغبت‌ها و خلق و خوی خود یاری کند. هم‌چنین دانش آموزان را با خصوصیات و شرایط احراز مشاغل و آینده هر یک از رشته‌های شغلی آشنا سازد و نیز آنان را یاری دهد تا ویژگی‌های خود را با خصوصیات و شرایط احراز شغل مقایسه کنند. (همان منبع)

وجود تفاوت بین انسان‌ها در زمینه‌های هوش، استعداد، رغبت و شخصیت، راهنمایی شغلی را در جامعه ضرورت می‌بخشد و اهمیت گفته‌های «باید کار را به کاردان سپرد» و «هر کسی را بهر کاری ساخته‌اند» را نشان می‌دهد. افلاطون می‌گوید، اگر هر فردی به اشتغال در شغلی بپردازد که با طبیعت او سازگار است، به آرامش و رضایت روحی دست می‌یابد؛ علاوه بر آن همه کارها در حد اعلا کیفیت و کمیت و با سرعت و سهولت به انجام می‌رسد. (هاشمی، ۱۳۸۳)

امروزه مشاغل، تخصصی شده‌اند و تحصیل، زمینه‌ساز شغل گذشته است. اگر رشته تحصیلی انتخاب شده، منطبق با نوع هوش و استعداد افراد باشد، قطعاً موفق‌تر خواهند بود. رشته تحصیلی که مغایر با توانمندی فرد باشد، سبب دلسردی او از ادامه تحصیل و شغل و نهایتاً زندگی می‌شود. در جوامع صنعتی و رشد یافته، رغبت‌ها، توانایی‌ها و استعدادها افراد و نیز نیازهای شغلی جامعه، تعیین‌کننده شغل آینده افراد است. شناسایی کامل خصوصیات فردی و بررسی نیازهای شغلی جامعه که مبنای انتخابی صحیح هستند، از طریق راهنمایی تحصیلی و شغلی میسر می‌شوند. از آن‌جا که نظریه هوش چندگانه گاردنر مجموعه‌ای متنوع و نسبتاً کامل از توانایی‌ها و قابلیت‌ها را می‌سنجد و تا حدودی زمینه شغلی مناسب را مشخص می‌کند، در این پژوهش سعی شده است از آن به بهترین شکل استفاده شود. (همان منبع)

با توجه به مسایل فوق، نتایج حاصل از این تحقیق حائز اهمیت است و می‌تواند میزان تأثیر مؤلفه‌های مختلف هوش گاردنر و هوش هیجانی و نمره مقیاس و کسلر را در رشته‌های مختلف تحصیلی نشان

راهنمایی و مشاوره تحصیلی یکی از مهم‌ترین شاخه‌های راهنمایی و مشاوره است. از طریق راهنمایی تحصیلی، معلمان و والدین با توانایی‌ها و استعدادها منحصر به فرد دانش آموزان آشنا می‌شوند و خود دانش آموزان نیز خود را بهتر می‌شناسند. با راهنمایی تحصیلی، توانایی‌ها، رغبت‌ها و نیز محدودیت‌ها مشخص می‌شود و فرد می‌تواند تصمیم‌های معقول‌تر و واقعی‌تری اتخاذ کند و به تأمین زندگی سالم، توفیق یابد. (ترکسلر ۳۴، ۱۹۵۷؛ به نقل از شفیع‌آبادی، ۱۳۷۱)

با راهنمایی تحصیلی که خدمتی تربیتی است، دانش آموزان، خود را در همه ابعاد وجودی‌شان می‌شناسند. (آرباکل ۳۵، ۱۹۶۶؛ به نقل از شفیع‌آبادی، ۱۳۷۱) از طریق راهنمایی تحصیلی، نیل به اهداف آموزش و پرورش تسهیل و تسریع و شناخت استعدادها و علایق دانش آموزان ممکن و برقراری ارتباط سازنده و مؤثر با محیط، میسر می‌شود. هر چند در راهنمایی تحصیلی بر توانایی‌های فرد تأکید می‌شود، ولی هرگز محدودیت‌ها از نظر دور نمی‌مانند. (مک‌دانیل و شافتل ۳۶، ۱۹۵۶)

راهنمایی و مشاوره تحصیلی را راهنمای تحصیلی (معلم راهنما) و در برخی مدارس مشاور تحصیلی انجام می‌دهد. مشاوره تحصیلی بیشتر به حل مشکلات پس از وقوع آن‌ها دلالت دارد و راهنمایی تحصیلی بر پیش‌گیری از وقوع مشکلات و راهنمایی سنجیده به دانش آموزان مبتنی است. لذا بهتر است همان‌گونه که جامعه تعلیمات اسلامی توصیه کرده است، نام مشاوران تحصیلی به راهنمایان تحصیلی یا معلمان راهنما تغییر یابد. راهنمایی یعنی کمک منظم و سنجیده به فرد برای این که توانایی‌ها و محدودیت‌هایش را بشناسد و در نهایت در زمینه مورد علاقه‌اش، تصمیم درست و مناسبی بگیرد و از امکانات موجود خود بیشترین بهره را برد. (میلر، ۱۹۶۱؛ به نقل از شفیع‌آبادی، ۱۳۷۱) به نظر فرانک پارسونز (۱۹۰۹)، بنیان‌گذار نهضت راهنمایی شغلی در آمریکا، راهنمایی شغلی، کمک به فرد است تا شغل مناسبی را انتخاب کند. این راهنمایی باید از دوران تحصیل آغاز شود و سه مرحله دارد:

۱. شناخت توانایی‌ها؛
۲. شناخت خصوصیات مشاغل؛
۳. برقراری سازش منطقی با خصوصیات شغلی.

تجربه‌های مدیریتی

گاهی فقط چند جمله...

ناهدی پاک‌آیین
مدیر دبیرستان فخر اسلام، منطقه ۱۷ تهران

سال‌ها معاونم بود. با وجود سن بالا بسیار شاداب و پرتوان به کارها می‌پرداخت. پله‌های چهارطبقه را مثل قرقی بالا و پایین می‌رفت و با دل‌سوزی به مشکلات دانش‌آموزان می‌رسید. چون حافظه بسیار خوبی داشت، تقریباً تمام بچه‌ها را می‌شناخت و حتی با مسایل خانوادگی آن‌ها آشنا بود. خریدهای مدرسه را هم با وسواس و سلیقه خاصی انجام می‌داد. آبان ماه بود که بازنشسته شد. وقتی می‌رفت،

دانش‌آموزان و همکاران در یک مراسم بسیار زیبا بدرقه‌اش کردند. من هم مرتب با او در تماس بودم. یکی دو ماه بعد در یکی از جلسات شورای دبیران دعوتش کردیم تا از او تقدیر و تشکر کنیم. آرام آمد و گوشه‌ای نشست. خیلی ساکت شده بود. سرش پایین بود، مثل این که گناهی مرتکب شده باشد، شرمند به نظر می‌رسید... اما وقتی متنی را که آماده کرده و قاب گرفته بودم، خواندم، انگار جان تازه‌ای گرفت. لبخندی بر لبانش نشست و با افتخاری وصف‌ناپذیر برای دریافت متن قاب گرفته به طرفم آمد... بعداً برایم تعریف کرد که چه قدر این متن بر روی خانواده‌اش و نگاهشان به بازنشستگی‌اش تأثیر داشته

و چه قدر تحسین اطرافیان را نسبت به فعالیت‌هایش برانگیخته. از آن روز هر از چندگاهی برای کمک به سایر معاونان می‌آید و مثل گذشته‌ها با احساس وظیفه، کارهایی را که از او می‌خواهیم انجام می‌دهد...

راستی گاهی چند جمله‌ی کوتاه چه کارها که نمی‌کند؟

و آن چند جمله:

ای یار کهن، وقتی به تو

می‌اندیشم، صدایت در گوشم طنین

می‌افکند و مهرت دلم را آرامش

می‌بخشد. کلامت روحم را به عرش

می‌برد و اندیشه‌ام را اوج می‌دهد. تو اینک

بازنشسته‌ای، چون بازنشسته‌ای بر بام افتخار، و

با چشمان تیزبینت نظاره‌گر اندیشه‌هایی هستی که

ساخته‌ای و موفقیت‌هایی که به وجود آورده‌ای.

تو فخر عالمی ای بازنشسته بر بام افتخار! ■

دهد و اهمیت مشاوره تحصیلی دقیق با والدین و سیستم آموزشی را قبل از انتخاب رشته تحصیلی یادآوری کند و نقش والدین و مشاوران تحصیلی را روشن تر سازد.

خانواده باید جایی باشد که فرد در آن احساس ایمنی کند، حق داشته باشد که منطبق با علایق، استعدادها و هوش و توانایی‌های ویژه خود و با تکیه بر نقاط قوتش با مشکلات روبه‌رو شود و با کمترین تشویش و اضطراب، نقاط ضعف خود را اصلاح کند و رفتارهای نامناسب خود را تغییر دهد. (شکوهمی، ۱۳۶۸)

دادن این فراشناخت به دانش‌آموزان، والدین و معلمان، نوعی آماده کردن فضای خانواده و مدرسه برای پذیرش و پیگیری توانایی‌های دانش‌آموزان و نوعی فرهنگ‌سازی محسوب می‌شود؛ لذا یکی از کاربردهای این پژوهش مشخص کردن و نظام‌مند کردن نقش هدایت تحصیلی مشاوران است. به لحاظ عملی، این پژوهش می‌تواند نیاز مدارس را در استعدادیابی و هدایت تحصیلی مبتنی بر علایق و استعداد دانش‌آموزان، مرتفع سازد؛ نیازی که به وفور در مدارس راهنمایی و دبیرستان به چشم می‌آید.

به تصدیق تعداد زیادی از استادان و صاحب‌نظرانی که پژوهشگر در این مورد با آنان مشورت کرده است، فراوانی نسبتاً بالای تعداد دانشجویان تغییر رشته‌ای در مقطع ارشد (به‌خصوص در سال‌های اخیر) و دانش‌جویان انصرافی کاردانی و کارشناسی و بی‌علاقه و بی‌انگیزه بودن تعداد زیادی از دانشجویان در مقاطع تحصیلی مختلف، می‌تواند گویای چنین نیازی در مدارس راهنمایی و دبیرستان جامعاً ما باشد. ■

پی‌نوشت

1. Traxler
2. Arbuckle
3. McDaniel and Shaftel

منابع

۱. شفیع‌آبادی، عبدالله، آشنایی با برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی، تهران، آموزش و پرورش، ۱۳۷۱.
۲. اسکوتیلر، نادر، فرهاد جمهوری و همکاران، ماهیت و ساختار هوش، تهران، گلشن، ۱۳۷۲.
۳. پارسا، نسرین، هوش هیجانی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۸۲.
۴. سیف، علی‌اکبر، روان‌شناسی پرورشی نوین، تهران، دوران، چاپ چهل‌م، ۱۳۸۶.

تصویر: مجاز، یوسفعلی، معجزی

